

Dr hab. Bożena Suchocka-Kozakiewicz
Akademia Teatralna im. Al. Zelwerowicza
w Warszawie

Warszawa, 28 grudnia 2023r.

RECENZJA

w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne Pani Idze Gańczarczyk

Dr Iga Gańczarczyk jest absolwentką Wydziału Reżyserii Dramatu Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie. Dyplom magistra sztuki na specjalności dramaturg teatru uzyskała w roku 2007. Pani Gańczarczyk miała już wówczas za sobą studia na kierunku filologia polska na Uniwersytecie Jagiellońskim i tytuł magistra (2003) na specjalności teatrologicznej. Przedmiotem pracy magisterskiej na teatrologii była dramaturgia Jean-Luca Lagarce'a.

Pierwszym miejscem zatrudnienia habilitantki (2005- 2007) był dział literacki Narodowego Starego Teatru w Krakowie. Piastowała tam stanowisko sekretarza literackiego. Pracę dydaktyczną w PWST im. L. Solskiego w Krakowie (obecnie Akademii Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego w Krakowie) rozpoczęła w 2008 r. Wykłada do dzisiaj na Wydziałach Reżyserii Dramatu i Aktorskim. Na Wydziale Aktorskim prowadziła na początku autorskie zajęcia z *Performatyki: z dużym naciskiem na sztuki wizualne, sztukę konceptualną, krytyczną, performans i jego przemiany*¹ - jak to sama określa w *Autoreferacie*:

---

¹ dr Iga Gańczarczyk, fragment *Autoreferatu*, str. 39;

a na Wydziale Reżyserii - zajęcia dramaturgiczne - głównie z *Pracy nad tekstem własnym* oraz z *Dramatu najnowszego*.

Duży wpływ na jej życie zawodowe miało spotkanie z Krystianem Lupą, z którym współpracowała trzykrotnie. Pani Iga Gańczarczyk szczególną wagę przywiązuje do spektaklu *Factory 2* w Narodowym Starym Teatrze w Krakowie. Za sprawą tego przedstawienia w roku 2013 zdobyła stopień doktora sztuki teatralnej nadany uchwałą Rady Wydziału Reżyserii Dramatu Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie na podstawie rozprawy *Od rekonstrukcji do mistyfikacji i z powrotem* napisanej pod kierunkiem prof. Krystiana Lupy. Praca dotyczyła złożonej materii spektaklu *Factory 2: skomplikowanej (...) pod kątem myślenia o nowym dokumentaryzmie w sztukach wizualnych i performatywnych, o zestawianiu fikcji z realnością, o re-enactementach i fikcjonalizacji biografii, o nieoczywistości materiałów dokumentalnych, o uwikłaniach archiwów. nurt tworzenia „dramaturgii w procesie”*².

Habilitantka wraz z uzyskaniem stopnia doktora podjęła pracę etatową na Wydziałach Reżyserii Dramatu i Aktorskim w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie (obecnie AST w Krakowie) na stanowisku adiunkta. Od kilku lat prowadzi tam dwa przedmioty: *Adaptacje* na I roku WRD i *Pracę nad tekstem własnym* na III WRD. W latach 2016-2021 sprawowała w AST w Krakowie funkcję Prodziekana Wydziału Reżyserii Dramatu. Opiekowała się programem specjalizacji dramaturgicznej. Była współautorką reformy programowej polegającej na wyrównaniu reżyserskich i dramaturgicznych programów studiów.

---

² dr Iga Gańczarczyk, fragment *Autoreferatu*, str. 34;

Dr Gańczarczyk współpracowała z wieloma teatrami i instytucjami kultury, zarówno w Polsce, jak i zagranicą. Między innymi: z Narodowym Starym Teatrem w Krakowie, Teatrem im. J. Słowackiego w Krakowie, z Nowym Teatrem w Warszawie, z Teatrem Dramatycznym i z Teatrem Powszechnym w Warszawie, z TR Warszawa i z Théâtre de la Ville w Paryżu, z Teatrem Polskim w Bydgoszczy, z Teatrem Zagłębia w Sosnowcu, ze Studio Hrdinů w Pradze, z Thalia Theater w Hamburgu, z Cricoteką i Domem Norymberskim w Krakowie, z Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, z Instytutem Teatralnym im. Z. Raszewskiego w Warszawie, z Komuną Warszawa. Pracowała ze stałymi zespołami aktorskimi, jak i z grupami artystów zaproszonymi do konkretnych projektów.

Jest osobą aktywną i zaangażowaną. Bierze udział w warsztatach (w 2019 r. (wraz ze studentami z Pracowni Dramaturgicznej) uczestniczyła w kampusie dramaturgicznym *Deep Dive Dramaturgy* w Munchner Kammerspiele), w konferencjach naukowych poświęconych edukacji artystycznej, dramaturgii, społecznej misji teatru (2014, *Re(vita)lizacje społeczne przez teatr*, organizator: Teatr Nowy im. K. Dejmka w Łodzi, 2017, *Teaching to Transgress*, konferencja międzynarodowa, organizator: Departament Teatru Alternatywnego i Lalkowego (Department of Alternative and Puppet Theatre) DAMU w Pradze, Czechy, 2017, *Kantor-Archiwum. Konteksty i transformacje*, sympozjum naukowe zorganizowane przez Cricotekę w Krakowie, 2018 *Chaos and Method*, konferencja międzynarodowa, organizator: Departament Teatru Alternatywnego i Lalkowego (Department of Alternative and Puppet Theatre) DAMU w Pradze, Czechy). Była kierowniczką wielu grantów badawczych, realizowanych zarówno w ramach działalności statutowej Akademii Sztuk Teatralnych w Krakowie, jak i programów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz kierowniczką projektów badawczych. Jako autorka współpracuje z branżowymi pismami, takimi jak *Didaskalia. Gazeta teatralna*, *Polish Theatre Journal*, *Widok. Teorie i Praktyki Kultury Wizualnej*, *Pamiętnik Teatralny*. Jest autorką recenzowanego artykułu naukowego

w tłumaczeniu Lukáša Jiříčky pod tytułem *Na cestě k nové společenské smlouvě. Změny v polském divadelním a uměleckém školství* (czyli: *W stronę nowej umowy społecznej. Zmiany w polskim teatrze i szkolnictwie artystycznym*), który ukaże się w publikacji „*Theatre and Ethics*” wydanej przez DAMU w 2024 roku (książka w przygotowaniu).

**Osiągnięciem naukowym dr Igi Gańczarczyk
stanowiącym podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego jest
SCENARIUSZ I DRAMATURGIA SPEKTAKLU
„ŚRODULA. KRAJOBRAZ MAUSA”
w reż. Remigiusza Brzyka,
zrealizowanego w Teatrze Zagłębia w Sosnowcu
(premiera 28 października 2022 roku).**

Pani doktor Gańczarczyk zrealizowała wiele projektów teatralnych, które mogłyby stanowić podstawę ubiegania się o habilitację. W swojej karierze zawodowej stworzyła dramaturgię do ponad dwudziestu spektakli; zajmowała się przygotowywaniem adaptacji i pisaniem scenariusza; reżyserowała. Ma na swoim koncie kilka ważnych doświadczeń dramaturgicznych: *Jak to dobrze, że mamy pod dostatkiem* w Teatrze Współczesnym we Wrocławiu w reż. Katarzyny Szyngiery (2016), *Turnus mija, a ja niczyja. Operetka sanatoryjna* w reż. Cezarego Tomaszewskiego, Teatr im. J. Słowackiego w Krakowie (2019), *Ach, jeżeli przyjdę dać, tak okrutne, moje ostatnie pożegnanie* w reż. Klaudii Hartung-Wójcik, Teatr Polski w Bydgoszczy (2021), *Wymazywanie* Thomasa Bernharda w reż. Klaudii Hartung-Wójcik w Narodowym Starym teatrze (2022); ma też prace reżyserskie, że wspomnę tylko o: *Wolę się ścigać niż zakochiwać*, w Teatrze Pinokio w Łodzi (2018) i przedstawienie *Murzynów* Jeana Geneta w żeńskiej obsadzie w Teatrze Polskim w Bydgoszczy (2015). Pani Gańczarczyk uznała jednak, że scenariusz i dramaturgia spektaklu „*Środula. Krajobraz Mause*”

zrealizowanego w Teatrze Zagłębia w Sosnowcu w reż. Remigiusza Brzyka jest najważniejszą pozycją w jej dorobku artystycznym w okresie między przyznaniem stopnia doktora, a wszczęciem postępowania o tytuł doktora habilitowanego (2013-2023). Jak sama pisze: „*Był to jeden z najważniejszych projektów, jakie miałam okazję zrealizować w teatrze, nie tylko ze względu na osobisty kontekst tego tematu, ale też na bliską mi strategię pracy, która ma wiele wspólnego z art based research, czyli badaniami wykorzystującymi procesy artystyczne w celu zrozumienia i opisanie jakiegoś zjawiska. Osiągnięcie, które omawiam w autoreferacie w odniesieniu do dotychczasowego dorobku jest najpełniejszym urzeczywistnieniem mojego myślenia o dramaturgii.*”³”

Środula. Krajobraz Mause to rzecz o przeszłości Sosnowca, a przede wszystkim akt przywrócenia w świadomości mieszkańców miasta pamięci o sosnowieckim getcie nazywanym niegdyś Schrodell, o którym mało kto wiedział i słyszał.

Projekt *Środuli. Krajobrazu Mause* powstał z inicjatywy habilitantki. Pani Iga nie planowała pisania sztuki teatralnej, nie interesowały jej charaktery i ludzie, interesowało ją miejsce. A właściwie: *miejsce–nie-miejsce pamięci* - jako „*terytorium pozostawione w formie przejściowej, nie całkiem zapomniane, nie całkiem zneutralizowane, z jego negatywną widocznością, nieużytecznych kęp, niezabudowanych skwerów, zachwaszczonych polan, zaśmieconych pól, zdewastowanego krajobrazu, który staje się nieczytelny, bo żadna rama nie wspomaga odpowiedzi*”⁴ Środula jest głównym tematem i bohaterem przedstawienia. Istotą badań jest biografia miejsca i wyłonienie świadków zdarzeń. Intencją autorki było zbudowanie wielokierunkowej perspektywy dla określonej przestrzeni. Pani Iga dzieli swój scenariusz na kilka zasadniczych części, a właściwie na bloki tematyczne, cztery warstwy: 1. *Maus*,

---

³ dr Iga Gańczarczyk, fragment scenariusza;

⁴ dr Iga Gańczarczyk, fragment scenariusza;

2. *Mur*, 3. *Moje osiedle*, 4. *Skażony krajobraz*. Każdy z tych tematów rządzi się innymi środkami wyrazowymi; posiada inną strukturę.

Punktem wyjścia do stworzenia scenariusza posłużyły Pani Gańczarczyk - postaram się przedstawić listę w telegraficznym w skrócie - wspomnienia własne (jej obecność i życie w latach 80-tych na blokowisku wybudowanym na dawnym terenie getta), pamięć znajomych (kolega Pani Igi z przedszkola na Środuli, a dzisiaj aktor Teatru Zagłębia w Sosnowcu – Pan Aleksander Blitek), wydanie powieści graficznej *Maus* Arta Spiegelmana (2001) oraz kilka poważnych pozycji wydawniczych i dzieł sztuki (5 rysunków Wilhelma Sasnala inspirowanych *Mausem* Arta Spiegelmana). Na początku pracy materiałów było niewiele. Zbudowanie scenariusza wymagało od autorki i realizatorów spektaklu przeprowadzenia badań podstawowych. Pani Iga nazywa ten fragment procesu „pracą pionierską”⁵. Wraz z kwerendą i upływem czasu pojawiały się nowe artykuły, opracowania (w 2021 *Przewodnik po żydowskim dziedzictwie Sosnowca* – stowarzyszenie *I like Zagłębie* przy wsparciu Miasta i Sosnowieckiego Centrum Sztuki – Zamek Sielecki); materiały filmowe (film w amerykańsko-polskiej produkcji *The Wall* w reż. Roberta Markowitza i Jerzego Antczaka (1980), film dokumentalny *(Nie)Zapomniani - historia sosnowieckiej społeczności żydowskiej* w reżyserii Bartosza Bednarczuka, wyprodukowany przez kanał Historia Zapomniana), nowe prace badawcze (publikacja Jacka Małczyńskiego *Krajobrazy zagłady. Perspektywa historii środowiskowej* – IBL, PAN, 2018, Roma Sendyka „*Poza obozem. Nie-miejsca pamięci – próba rozpoznania*” i prace zbiorowe: *Nie-miejsca pamięci – 1. Nekropotografii*” i *Nie -miejsca pamięci. 2. Nekrotopologie*), książki (książka Avihu Ronena „*Skazana na życie. Dzienniki i życie Chajki Klinger*” wydana przez Żydowski Instytut Historyczny w 2021 i książka Martina Pollacka „*Skażone krajobrazy*”), wywiady (nagranie

---

⁵ dr Iga Gańczarczyk, fragment *Autoreferatu*, str.6;

wywiadu przeprowadzonego w 1984 roku przez Ritę Stonehill, wolontariuszkę w oddziale Narodowej Rady Kobiet Żydowskich w Cleveland, która pracowała w ramach projektu Archiwa Holokaustu), a nawet świadkowie (świadcstwo Ity Majzner znalezione na stronie United States Holocaust Memorial Museum).

Osiągnięcie naukowe przedstawione przez dr Ięgę Gańczarczyk jako podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego jest opisane planowo, bardzo obszernie i niezwykle precyzyjnie. Krok po kroku autorka scenariusza odsłania pomysły, inspiracje, kolejność działań i rezultaty skrupulatnych poszukiwań. Przy tak obszernej i szczegółowej relacji trudno jest napisać coś odkrywczego. *Autoreferat* zamyka odpowiedzi na wszystkie możliwe pytania rodzące się w odbiorcy - wyczerpuje tematy, rozwiewa wątpliwości. Jest błyskotliwy i przejrzysty. Pojawia się w tym opisie wiele cytatów z realizacji teatralnej; powtórzone zostają frazy z poszczególnych wątków prowadzonych przez bohaterów spektaklu. Opis przypomina rejestrację techniczną przedstawienia z obszernym komentarzem naukowym. Oglądałam spektakl – ale gdybym nawet nie widziała tej realizacji - precyzyjny opis Pani Gańczarczyk oddałby bez problemu charakter, nastrój i intencję tego przedsięwzięcia. Pozostaje mi tylko podkreślić kilka niewątpliwych walorów jej pracy.

Urzeka mnie w historii napisanej przez Panią Ięgę Gańczarczyk próba podniesienia lokalnej, mało znanej historii oraz anonimowego miejsca do rangi super bohatera, a to, co uważam za najbardziej wartościowe w zgłoszonym osiągnięciu, to osobisty charakter tego przedsięwzięcia. Habilitantka pochodzi z Sosnowca i wychowała się na blokowisku wybudowanym w miejscu dawnego getta. Fakt ten wówczas nie był jej znany. Nie wiedziała, że miejscem jej zabaw jest teren, na którym podczas II wojny światowej rozgrywały się tragiczne losy narodu żydowskiego. Świadomość mrocznej historii tego miejsca przyszła wiele lat później. Budowanie scenariusza łączyło się z powrotem do lat dzieciństwa, ze wspomnieniami, ale również było swoistym pożegnaniem z „niewinną” Środulą.

Odkrywanie dzielnicy na nowo stało się jednocześnie eksploracją osobistej historii autorki. Ta podróż okazała się dość drastycznym i szokującym zderzeniem z przeszłością.

Część spektaklu nazwana przez Panią Igę *Moje osiedle* jest najbardziej osobistą perspektywą opowieści. Jest też punktem wyjścia do badania Środuli nieznannej jak i hasłem wywoławczym dla całego projektu w ogólności: „*blokowisko jako krajobraz po przemocy było dla mnie tak dziwnym zestawieniem, niepodobnym do innych wskazanych, udokumentowanych, upamiętnionych miejsc po Zagładzie*”⁶ – pisze w swoim autoreferacie dr Gańczarczyk.

Osobisty charakter pobrzmiewa również w kilku monologach włączonych przez autorkę scenariusza, chociażby, jak ten, zaczynający się od słów: „*i teraz trzeba znowu wejść do tego bloku*”⁷ – przejmujący zapis niepokoju i dyskomfortu zmieszanego z dreszczykiem emocji i sympatycznością wspomnień z dzieciństwa. W pierwszych obrazach spektaklu na białym tle sceny pociętym graficznym wzorem prostokątów pojawiają się dwie twarze: twarz autorki scenariusza i aktorka przejmująca – tak mi się przynajmniej wydawało - jej rolę - rolę specyficznego „*świadka – nie-swiadka*” zdarzeń na feralnym blokowisku. Dziewczyna siedzi z dzieckiem w ramionach. Tekst „*i teraz trzeba znowu wejść do tego bloku*” wypowiedziany w obecności dziecka zmienia zupełnie kontekst tych słów. Od tej pory opowieść o Środuli jest opowieścią dla córki... To co było niewiadome dla dzieci bawiących się na podwórku sosnowieckiego blokowiska w Środuli staje się objawione nowemu pokoleniu. Bardzo osobiście brzmi również monolog „*Pamiętam, że...*”⁸ - bez emocji, bez niepotrzebnego afektu, tylko sucha, czasami wręcz beznamiętna relacja, która przez swoją prostotę buduje silny efekt zamrożenia.

---

⁶ dr Iga Gańczarczyk, fragment *Autoreferatu*, str. 18;

⁷ dr Iga Gańczarczyk, monolog ze scenariusz *Środula. Krajobraz Mause*;

⁸ dr Iga Gańczarczyk, monolog ze scenariusz *Środula. Krajobraz Mause*;

W swoim autoreferacie habilitantka zwierza się, że struktura i kompozycja powieści graficznej jest dla niej od dawna inspiracją w pracy nad scenariuszem i dramaturgią spektakli. Jej myślenie o tekście dla teatru jest przestrzenne – nie fabularne, nie oparte na przemianie postaci, ale przestrzenne, a ulubioną formą jest kolaż. W *Środuli. Krajobrazie Mausa* widać to doskonale: przenikające się obrazy, fotografie, nakładające relacje i plany. Spektakl układa się w specyficzną wiwisekcję krajobrazu, terenu, budynków, roślin, drzew, gestów, twarzy i sytuacji; staje się „artystycznym śledztwem wokół sosnowieckiego getta i żydowskiej historii miasta”⁹, gdzie „wizja lokalna” charakterystyczna dla procedur kryminalnych staje się jednocześnie metodą i medium zdarzeń. Dodatkowym smaczkiem tej pracy jest specyficzny sposób przeprowadzenia badań nad tematem wykorzystujący dzieła innych artystów, odkrycia naukowe oraz procesy przypisywane innym naukowcom w dążeniu do wyjaśnienia i przedstawienia jakiegoś problemu.

Podsumowanie.

Uważam, że osiągnięcie naukowe zgłoszone przez dr Igę Gańczarczyk zawiera trzy zasadnicze czynniki predestynujące habilitantkę do pomyślnego przejścia kwalifikacji w postępowaniu o stopień doktora habilitowanego:

1. Pionierski charakter przedsięwzięcia.
2. Metody pracy.
3. Osobisty charakter projektu.

Konkludując: z uwagi na wymienione powyżej przymioty zgłoszonego przez dr Igę Gańczarczyk osiągnięcia w postępowaniu w sprawie nadania stopnia naukowego – ***SCENARIUSZ I DRAMATURGIA SPEKTAKLU: ŚRODULA. KRAJOBRAZ MAUSA.***¹⁰

---

⁹ dr Iga Gańczarczyk, fragment Autoreferatu, str.4;

¹⁰ Za spektakl *Środula. Krajobraz Mausa* Pani Gańczarczyk wraz z reżyserem spektaklu Remigiuszem Brzykiem otrzymali nominację w kategorii Nagroda Specjalna za podjęcie tematu pamięci do przyznawanych w województwie śląskim Złotych Masek. Za pracę nad spektaklem Pani Iga otrzymała Zagłębiowską Nagrodę Humanitas w kategorii Nagroda Honorowa, przyznawaną przez sosnowiecką Akademię Humanitas.

w reż. Remigiusza Brzyka, zrealizowanego w Teatrze Zagłębia w Sosnowcu (premiera 28 października 2022 roku). - stwierdzam, że **kandydatka spełnia wymagania określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce.** Jestem za przyznaniem dr Idze Gańczarczyk tytułu doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuk filmowych i teatralnych.

dr hab. Joanna Szelwacka-Kozalukiewicz